

**Vilnius
universitetas**

**Kristina Rutkovska
Katažyna Jachimovič**

**Imiona, tytuły i deskrypcje określające Chrystusa w „Postylli Mniejszej“ (1590)
Jakuba Wujka i „Postylli“ (1599) Mikołaja Daukszy**

Wostilla
 Katholicka Mnieysza.

To iest:
Krotkie Kazania / abo wyklady swietych
Ewangeliy / na kazdo Niedziele / y na kazde swieto
 przez cały rok / według nauki prawdziwey Ko-
 scioia Chryścijańskiego Powspiecznego.

Znowu z pilnością przyśrżana / poprawiona / y
po cmarie wydana.
 Z dozwoleniem Starszych.

Przez **D. IAKUBA WYKKA** Theologá
 Societatis **IESV.**

Przydano też Kazania / ktorzych nie dostawáto według porzadku
Rymskiego / y kilku Kazan / Doktorow skętych / ktorzy w Ko-
gestce nayposiejsz gwiadziá mianázone.

Cum Gratia & Priuilegio **S. R. M.**
W KRAKOWIE,
 W Drukarniey Andrzejá Piotrkowczyka / Ko-
 tu Páńskiego / 1596.

49 796

Wostilla
 CATHOLICKA.

Tai est:
Yguldimas Ewan-
gelii sietwienos Wedelos ir szwo-
 tes per uissus metus.
 per Rimiga **MIKALOIV DAVKSA**
 Kanonita Mednitu / iz letizto pergudila
 Su wala ir dalaidimu wkeziusiu.

W Wilniui /
 Drukarnioi Akademios SOCIETATIS
 IESV, A.D. 1599.

Vilnius
 universitetas

Cel i metodologia

- Uwagą objęte będą typy nazw oraz rola, jaką odgrywają one w procesie teksto- i stylotwórczym utworu.
- Ważny będzie również udział onomastykonu w kształtowaniu dyskursu religijnego epoki z pogranicza renesansu i baroku, w którym tradycyjnie lokuje się twórczość tych autorów
- kieruje to prowadzone rozważania w stronę założeń onomastyki kulturowej:

Onomastyka kulturowa będzie [...] takim kierunkiem badawczym, w którym celem analizy nazw własnych jest odkrywanie i **opis powiązań pomiędzy nazewnictwem i różnymi elementami kultury**, a więc faktami historycznymi i cywilizacyjnymi, religią, problematyką społeczną, systemem wartości, mentalnością ludzi, zagadnieniami obcych wpływów kulturowych, migracjami, procesami globalizacji, etc. (Rzetelska-Feleszko 2007: 56)

Cel i metodologia

Badacze onomastyki podają, że w badaniach nad nazwami własnymi zaszły znaczne zmiany:

„[...] w ostatnich latach XX wieku wraz z tak zwanym zwrotem kulturowym **analiza nazw przesunęła się w stronę ich kreatora i interpretatora**, ukazując sposób postrzegania wybranego fragmentu rzeczywistości w kategoriach utrwalonego „wzorca mentalnego” (Lech – Kirstain, 2015, 85-86).

Coraz częściej onomastyka kulturowa korzysta z osiągnięć takich nauk, jak etnolingwistyka, lingwistyka kulturowa, lingwistyka antropologiczna, kognitywizm (Bartmiński 2008, 15-23). Przejęła ona z metodologii tych nauk takie pojęcia, **jak językowy obraz świata, punkt widzenia, konceptualizacja i kategoryzowanie pojęć, wartościowanie, stereotyp i prototyp, metafora i metonimia oraz konotacja**.

System nazw pozwala określić, jak człowiek postrzega świat, jakie wartości wyznawiała wspólnota. Językoznawstwo kulturowe zakłada, że język nie jest zwykłym odbiciem rzeczywistości, ale raczej jej interpretacją (Bartmiński 2007, 14).

Cel i metodologia

W niniejszym opracowaniu na językoznawczy ogląd postaci Chrystusa składa się analiza **utrwalonych kulturowo imion, deskrypcji, tytułów, ustabilizowanych określeń**, a także analiza znaczeń symbolicznych w wizerunkach Jezusa, która została oparta na interpretacji nie tylko nazwy, ale fragmentarycznie też kontekstu językowego kazań i szerzej - kontekstu kulturowego.

Pod **kontekstem kulturowym** rozumiemy tu:

- a) ukształtowane poglądy religijne w skali globalnej, czego wyrazem były wykorzystane i objaśniane źródła biblijne i patrystyczne w postylli;
- b) realną rzeczywistość, swoistość kulturową otoczenia, w których się kazania kształtowały; nie bez znaczenia jest tu też pozycja odbiorcy, zapotrzebowanie na określony typ słowa.

Analizując nazwania Chrystusa w tekście polskim Jakuba Wujka, podejmiemy też próbę prześledzenia **sposobu tłumaczenia** nazw określających Chrystusa w postylli Daukszy.

Stosowane pojęcia

- **Imię** – jak każda nazwa z kategorii *nomina propria* – służy do identyfikacji jednostkowej.
- **Tytuły** również są traktowane jak *nomina propria*, stanowią oficjalne nazwania Chrystusa, nadane przez tradycję (np. dekrety synodów, sobory, używane w nabożeństwach, ikonografii itp.), są usankcjonowane przez tradycję, należą do oficjalnej tytulatury, dlatego podobnie jak imię służą do identyfikacji tylko jednej osoby, zazwyczaj ze względu na jej relację pokrewieństwa (Syn Boży), funkcję w Bożym planie i atrybuty świętości.
- **Deskrypcje** stanowią dodatkowe charakterystyki uzualne, nie należą do oficjalnej tytulatury, zazwyczaj są wyrazem inwencji autorskiej. Uzupełniają one stylistyczną stronę kazań i czytań, pełnią funkcję emocjonalną, pragmatyczną, poetycką. Zbudowane są z *nomina propria* i *nomina appellativa*, niekiedy tylko z *nomina appellativa*; wskazują jeden konkretny obiekt. Zaliczamy do nich także peryfrazy o charakterze metaforycznym.

Stan badań i ich znaczenie

Badania oparte na analizie imion w kontekście kultury, a zwłaszcza - tekstów religijnych, nie należą do tematów często uprawianych. Badacze podkreślają, że obszarem zaniedbywanym przez onomastów jest przede wszystkim piśmiennictwo epok dawnych (Rejter, 2016, 17).

Ważne uwagi są też spostrzeżenia, że nazwa własna zawsze funkcjonuje w kontekście, i „jednym z zadań badacza-onomasty, oprócz ustalenia źródła nazw, są rozważania dotyczące się semantyki nazw własnych, ich roli jako ognisk znaczeniowych, wokół których skupiają się i scalają różnorodne jednostki sensu współtworzące przestrzeń przedstawioną” (Cieślikowa 1993: 33).

Są one bowiem „elementami językowej kompozycji tekstu – funkcjonują jako charakterystyczne środki stylu.” (Sarnowska-Giefing 2004: 30–31).

Podstawa materiałowa

Stanowią:

- Postylla Mniejsza, wydanie 1590 roku (70 kazań)
- konkordancja Postylli Daukszy w portalu seniejirastai.lt;
- Nie uwzględniono kazań Ojców Kościoła, które będą stanowiły podstawę do porównania w toku dalszych badań nad onomastykonem Wujka i Daukszy.

Ogółem analizie poddano:

- 260 nazw w języku polskim i litewskim
- 150 stron kontekstów
- 46 modeli motywacyjnych

Sposoby nazywania Chrystusa

Budowa grup

- **rzadko kiedy nazwa, tytuł występuje pojedynczo – zazwyczaj budowane są całe szeregi określeń**
- określenia te mają znaczenia samodzielne, ale są układane w kolekcje na podstawie konkretnej, kontekstem uwarunkowanej dominanty znaczeniowej, oddającej treść określonej cechy lub funkcji Chrystusa, tym samym ją uzupełniając o nowe odcienie znaczeniowe.

Pan Jezus jest prawdziwym Chrystusem, **Mesjaszem**, Bogiem-człowiekiem prawdziwym, Stworzycielem, Rządcą i Zbawicielem wszęgo świata. (WPmn127)

W. Iéfus yra tikraſis Chriſtus Mefſias Diewas ir žmógus tikraſis ſuſwerêies, ir rediſtoięſ, ir iſžganſtoięſ wiſſo to paſáulo (DP 126,52-54)

- **grupa nominalna, rozbudowana przy pomocy określeń przydawkowych i zaimków dzierżawczych**

Największą frekwencją charakteryzują się określenia przymiotnikowe typu: najwyższy, najmilszy (superlatywne) oraz określenia pochodne od zaimków dzierżawczych: mój, nasz, twój; podkreśla to z jednej strony określone nadprzyrodzone pochodzenie Chrystusa, jego wyższość nad ludźmi, z drugiej strony – jego zależność od ludzi, bo Bóg istnieje tylko i wyłącznie w odniesieniu do człowieka. W tekście religijnym nazwy Chrystusa stają się rzeczownikami relatywnymi.

Syn najmilejszy - funús miéufes (DP 157,11)/ miéufioio Sunáus fáwo (DP 161,3);

Syn najmilszy - Sunumi fawũiu miéufiu (DP 174,26)/ miſaufiii Súnų (DP 175,33)/ miſaufi ii Súnú (DP 244,37)

Najwyższy Doktor – augſczéfęſ Dáktaras múmus (DP 330,18-20) / augſczéfes Dáktaras (DP 348,28)

Największy Przyjaciół - didžéfes priétęlus (DP 177,24-25)

Ojciec Nasz nade wszystkie ojce - Téwas mûfų ant' wiſųTêwų (DP 177,24-25)

Lekarz Pan a Zbawiciel twój - wáiftitoies Wieſpatís ir gêlbetoies tawo (DP 348,25- 26)

Typy nazw

a) imię własne - asmeniniai, tikriniai vardai

Jezus - Jėzus, Chrystus - Kristus, Emanuee - Emanuelis

b) nazwy określające pochodzenie, funkcję i działalność Chrystusa - vardai, atspindintys Jėzaus kilmę, funkcijas ir veiklą

Syn Boży - Dievo Sūnus, Mesjasz - Mesijas, Jezus z Nazaretu - Jėzus iš Nazareto, Król - Karalius, Hetman - Hetmonas, Doktor - Daktaras

c) określenia metaforyczne - metaforiniai pavadinimai

Baranek - Avinėlis, Prawda - Tiesa, Słońce - Saulė, Światłość - Šviesa, Słowo - Žodis

Analiza semantyczna

Mając na uwadze dużą różnorodność nazw i ich polisemiczność jest to klasyfikacja umowna, a w każdej z nich można wyodrębnić podgrupy bardziej szczegółowe. Dokonamy ich analizy według tych kategorii semantycznych:

[IMIĘ - VARDAS]

[PRZYRODZENIE - PRIGIMTIS]

[POCHODZENIE - KILMĖ]

[FUNKCJE - FUNKCIJOS]

[CECHY OSOBOWE - ASMENINĖS YPATYBĖS]

[SYMBOLE - SIMBOLIAI]

[IMIĘ - VARDAS]

Najczęściej jest używane imię Chrystus, które uzyskuje funkcję imienia własnego o nominacji jednostkowej już w Nowym Testamencie i staje się jego drugim imieniem. Prawie trzykrotnie częściej niż imię Jezus używany w postylli Wujka i Daukszy. Tylko jednokrotnie zostało użyte imię Emanuel.

CHRYSTUS – KRISTUS, gr. christos „namaszczony, pomazaniec, Mesjasz“; **około 630 użyc** (na podstawie Indeksu Kudzinowskiego)

Chrystus – to nie imię własne, lecz zaszczytny tytuł, wskazujący na doniosłą rolę Jezusa z Nazaretu. (Bosak P., Postacie Nowego Testamentu. Słownik-Konkordancja. s. 243)

jakoby rzekł **Pan Chrystus**: Ponieważ wy mnie Króla i Mesjasza swego z nauką i cudami tak jawnymi przyjąć nie chcecie (WPmn122)

kaip tartu **W. chriftu**. Kadu g i s man s karaleus ir Mefsiouseus lavo, fu moflu ir fu czudais teip libinczis priimt ne norite (DP 120,39-40)

Często: Jezus, rzadko: Emanuel

[PRZYRODZENIE - PRIGIMTIS]

Przedstawione w nazwach zostało przyrodzenie Chrystusa, jest to określenie częstotliwe (frekwencja nazwy jest ważna, ukazuje cechy dominujące w obrazie Ch.). Bardzo rzadko natomiast jest on określany jako Bóg, ten tytuł jest stosowany raczej na określenie Boga Ojca, wynika to też z określeń Bóg Syn, Bóg Prawdziwy albo kolokacji Bóg i Człowiek. Sama nazwa Syn jest rozbudowywana o bardzo różnorodne przymiotniki i formy rzeczownikowe, które potwierdzają jego **nie tylko boskie, ale też ludzkie pochodzenie** i wyjątkowość:

BÓG - DIEVAS

Prawy Bóg i Prawy Człowiek / Bóg i Człowiek Prawdziwy - Dievas ir žmógus tikras (DP 126,44)

Bóg Prawdziwy/ Prawdziwy Bóg - tikraſis Díéwas (DP 128,2) / Bóg Prawy

Bóg Syn - Díéwas Sûnus (DP244,37)

[PRZYRODZENIE - PRIGIMTIS]

SYN – SŪNUS

Syn (jedyne) - funús (DP 174,36)

Wierny Syn Boży - a íštikimũiu funumí Diêwo (DP 229,35)

Przyrodzony Syn - prigímtajii sũnu (DP 207,38)

Syn Boży - funumí Diéwo (DP 160,47)

Syn Boga Najwyższego - funús Diéwo augšczéufioio (DP 151,51)

Syn Boga Żywego - Sunumí Diéwo (DP 202,19-20)

Syn Dawidowy - funumí Dówido (DP 117,12)

Syn Człowieczy - funáus môgaus (DP 375,41)

Syn najmilszy - funús miéufes (DP 157,11)/ miéufioio Sunáus fáwo (DP 161,3)

[PRZYRODZENIE - PRIGIMTIS]

SYN – SŪNUS

Syn najmilszy - Sunumi fawũiu miéleufiu (DP 174,26)/ miłaufiii Súnų (DP 175,33)/ mięłaufi ii Sûnú (DP 244,37)

Jedyny Syn - wienat io Sunáus Diéwo (DP 243,14-15) / Wienatíi fúnų io (DP 170,36)

Prawy Syn - tíkras funús (DP 174,29)

Przyrodzony Syn - prígimt i fûn (DP 241,45)

Jednorodzony, Spółrówny, Spółistny, Spółwieczny, Jedyny Syn - wiénagimio Sunáus / ntkurió ne turêio niéko didêfnio / nei méil ngefńio. (DP 241,47-48)

Bóg Syn - Diéwas Sûnus (DP244,37)

Syn i Pan Dawidowy - Sunus ir Wießpatis Dówido (DP 342,36-38)

Syn Królewski - funús karâlaus (DP 351,27-28)

[POCHODZENIE - KILMĖ]

Określenia, wskazujące historyczne miejsca związane z pochodzeniem Chrystusa, nie są częste. Tylko jednokrotnie został wskazany jego związek z Nazaretem.

JEZUS NAZAREŃSKI – JĚZUS IŠ NAZARETO

Jezus Nazareński - Iėjus Nažarėno Wiešpatis (DP 190,39-40)

FUNKCJE–FUNKCIJOS

[FUNKCJE/CZYNY W ODNIESIENIU DO LUDZI - KRISTAUS FUNKCIJOS/VEIKLA ŽMONIŲ ATŽVILGIU]

[FUNKCJE/CZYNY W ODNIESIENIU DO BOGA - KRISTAUS FUNKCIJOS/VEIKLA DIEVO ATŽVILGIU]

[FUNKCJE/CZYNY W ODNIESIENIU DO LUDZI - KRISTAUS FUNKCIJOS/VEIKLA ŽMONIŲ ATŽVILGIU]

[władca - valdovas]

U podstaw tytułów i deskrypcji, określających jego sprawowaną władzę na ziemi, są wyrazy *pan, król i cesarz*. Określenia te są charakterystyczne dla osób wyższego stanu i posiadających realną władzę w społeczeństwie. Są one rozbudowane w taki sposób, że ukazują nietypowość władzy Chrystusa.

PAN – VIEŠPATIS

Miły Pan - miélaufes Wiešpátis (DP 370,44)

Pan Niebieski - Wiešpatís daguėiis (DP 145,37)

Pan nad Pany - Wiešpatís ant' Wiešpatų (DP 167a(164),16)

Pan w Domu Dawidowym - Wiešpatis namūfę Dówido (DP 174,49-50)

Pan Dawidowy – Wiešpatis Dówido (DP 342,36-38)

Miłościwy Pan - fufimiłtąfis Diéwas (DP 181,21) /małónufis Wiešpatis (DP 184,10)

Miłosierny Pan - miełafirdús ir pafsigailis W. (DP 335,41-43)

Pan Chwały - Wiešpatis garbés (DP 192,8)

Dobry Pan - gėras Wiešpútis (DP 281,48)

Prawy Pan - tíkras Wíešpatis (DP 368,27-28)

[FUNKCJE/CZYNY W ODNIESIENIU DO LUDZI - KRISTAUS FUNKCIJOS/VEIKLA ŽMONIŲ ATŽVILGIU]

[władca - valdovas]

KRÓL - KARALIUS

Król - karâlius (DP 120,39)

Król nie z tego świata - Karâlus neiš' to pafáúlo (DP 166,12)

Król nad królmi – Karâlus ant' Karâlų (DP 167a(164),16)

Prawy Król i Mesjasz (swoj) - Tikras Karâlus ir Mefsióßius (fawo) (DP 168b(168),6)/ Król i Mesjasz Prawdziwy - Karâlus ir Mefsiôßius tíkras (DP 310,11)

Prawy Król i Pan w domu Dawidowym – tikras karâlius ir Wießpatis namûfę Dówído (DP 174,49-50)

Król Niebieski – karâlus d agui iu (DP 229,47-50)

[FUNKCJE/CZYNY W ODNIESIENIU DO LUDZI - KRISTAUS FUNKCIJOS/VEIKLA ŽMONIŲ ATŽVILGIU]

[władca - valdovas]

CESARZ - CEZARIS

Cesarz (jakis) – Ciéforius (kokfái) (DP 236,3)

[wódz - vadas]

Sposób sprawowania władzy przez Chrystusa ukazuje też nominacja hetman, co oddaje sens jego istnienia na ziemi – toczenie walki ze złem.

HETMAN I WÓDZ – HETMONAS IR VADAS

Hetman i Wódz nasz –Hêtmonas ir wádas mûfu (DP 107,28)

[FUNKCJE/CZYNY W ODNIESIENIU DO LUDZI - KRISTAUS FUNKCIJOS/VEIKLA ŽMONIŲ ATŽVILGIU]

[ksiądz - kunigas]

Nauka wiary i oświecenie ludu grzesznego przypada mu jako kaznodziei, nauczycielowi, lekarzowi. A wyjątkowość i nietypowość tych funkcji polega na pełnieniu ich z oddaniem, miłością, cierpliwością i posłuszeństwem.

BISKUP - VYSKUPAS

Biskup Najwyższy - Biskupas angliškųjų (DP 178,34)

Biskup Dusz Naszych –Biskupas mūsų (DP 282,8)

KAZNODZIEJA - PAMOKSLININKAS

Kaznodzieja - fakitoies Diévo zôdzio (DP 191,21-22)

[FUNKCJE/CZYNY W ODNIESIENIU DO LUDZI - KRISTAUS FUNKCIJOS/VEIKLA ŽMONIŲ ATŽVILGIU]

[lekarz - gydytojas]

DOKTOR -DAKTARAS

Doktor Nasz – Dáktaras mūsų (DP 107,26)/ Dáktaru mūsų (DP 363,39-40)

Wierny a dobry Doktor - íštíkimas ír geras Dáktaras (DP 301,4)

LEKARZ - VAISTYTOJAS

Lekarz - wáifitóiies (DP 243,4-5)

Prawdziwy Lekarz/ Prawy Lekarz - Chríftus tíkras wáifitóiies (DP 327,41-43)

Lekarz Pan a Zbawiciel - wáifitóiies Wiešpatís ir gêlbetoies (DP 348,25- 26)

[FUNKCJE/CZYNY W ODNIESIENIU DO LUDZI - KRISTAUS FUNKCIJOS/VEIKLA ŽMONIŲ ATŽVILGIU]

[nauczyciel - mokytojas]

MISTRZ –MISTRAS

Pan i Mistrz - Viešpatis ir Miftras fáwo (DP 282,44)

Mistrz Pokory i Cichości - miftr nuéminimo ir rómumo (DP 365,15-20)

Mistrz Miłości, Posłuszeństwa, Cierpliwości - miftras méiles paklufnúmo / kantrumo (DP 365,23)

Mistrz Prawdy - Miftr tiefós (DP 365,25)

[FUNKCJE/CZYNY W ODNIESIENIU DO LUDZI - KRISTAUS FUNKCIJOS/VEIKLA ŽMONIŲ ATŽVILGIU]

[sędzia - teisėjas]

Nauczanie łączy Chrystus z oceną zachowań ludzkich, sądzić i karać - przeznaczenie Boga Ojca, natomiast Chrystus sprawuje te funkcje jako pośrednik Boga, jest sędzią wyrozumiałym i miłościwym.

SĘDZIA - TEISĖJAS

Sędzia wszystkiego świata, żywych i umarłych – ľudzia wíffo pafâulo / giwų ir mírufių (DP 170,48)
Sędzia Miłościwy – ľudzia małónumi (DP 171,19)

[brat - brolis]

BRAT - BROLIS

Brat – brôlis (DP 229,47-50) žmonių brolis

[FUNKCJE/CZYNY W ODNIESIENIU DO LUDZI - KRISTAUS FUNKCIJOS/VEIKLA ŽMONIŲ ATŽVILGIU]

[meszczanin - miestietis]

Prawdopodobnie w celu przybliżenia ludziom boskiej osoby Chrystusa jest on określany jako mieszkający wśród nich, będący ich bratem, mieszczaninem.

MIESZCZANIN

Ziemski Mieszczanin Nasz – žémes mieščionis mūsų (DP 347,24-26)

[stróż - sargas]

STRÓŻ - SARGAS

Stróż - sargas (DP 324,45- 46)

[FUNKCJE/CZYNY W ODNIESIENIU DO LUDZI - KRISTAUS FUNKCIJOS/VEIKLA ŽMONIŲ ATŽVILGIU]

[stróż - sargas]

Funkcja opieki nad ludem zbawionym jest jedną z najważniejszych dla Chrystusa, określa ją kaznodzieja przy pomocy tytułów pasterz, stróż i opiekun. Deskrypcje, rozbudowane o dodatkowe określenia, podkreślają jednocześnie jego funkcję zwierzchnictwa, przewodzenia

PASTERZ - PIEMUO

Dobry Pasterz – Geras piemuo (DP 174,17-18)

Pasterz Najwyższy – piemuo augščiausis Chriftus W. (DP 206,21)

Zwierzchni Pasterz - viršutinis piemuo (DP 209,45)

Pasterz i Przełożony – piemuo ir virefšnis (DP 209,51)

Pasterz Zwierzchny – Piemuo anas viršutinis (DP 247,48-50)

Księżę Wszech Pasterzów - kunigaikštis wifu piemenu (DP 247,48-50)

[FUNKCJE/DZIAŁALNOŚĆ CHRYSZTUSA W ODNIESIENIU DO BOGA]

[Mesijas]

MESJASZ - MESIJAS

Mesjasz - Mefsióβiumi fawũiu. (DP 168b(168),6) / Mefsíuβiy fáwo (DP 168b(168),1) / Mefsías (DP 190,30-31)

Prawy Mesjasz – tikrũiu Mefiówβiumi (DP 337,16-19)

Mesjasz Obiecany - Mefsiôβiumi žadétũiu. (DP 126,44)

[FUNKCJE/DZIAŁALNOŚĆ CHRYSYTA W ODNIESIENIU DO BOGA]

[prorok - pranašas]

PROROK - PRANAŠAS

Prawdziwy Prorok – Tikras Prânašas (DP 126,44)

Prorok možny w uczynku i w mowie – Prânašu (nekokiũ łetú / bet') filigu pâdare ir zôdiię (DP 191,20)

Prorok Wielki – Prânašas (DP 337,16-19)

[pošrednik - tarpininkas]

POŠREDNIK - TARPININKAS

Prawy Pošrednik – tikras târpininkas (DP 223(222),28)

[CECHY OSOBOWE - ASMENINĚS YPATYBĚS]

[CECHY OSOBOWE - ASMENINĖS YPATYBĖS]

DOBRODZIEJ - GERADĖJAS

Dobrodziej - giaradeias (DP 306,47-48)

Wielki Miłośnik i Dobrodziej - Wießpatiés fáwo didžio mîłafniko ir geradêio sfáwo. (DP 181,11-12)

MAŻ - VYRAS

Mąż Zacny - Wîru didziú (DP 191,20)

SYMBOLE - SIMBOLIAI

SYMBOLE - SIMBOLIAI

SŁOWO - ŽODIS

Syn albo Słowo - Súnus / arba Žódis (DP 258,6)

GŁOWA - GALVA

Głowa / Głowa Nasza - gałwa mûfu (DP 145,42)

ŚWIATŁOŚĆ - ŠVIESA

Światłość - šwiefumú giw ndamas ir mîrdamas. (DP 243,47)

Światłość, Słońce Sprawiedliwości –šwiéfa, fáule teisíbeš Wielka Światłość - dídis šwiefúmas (DP 243,52),

Prawa Światłość - tíkrafis šwiefumas (DP 244,2-3)

SYMBOLE - SIMBOLIAI

PRAWDA - TIESA

Prawda i Żywot - tiéfa ir giwatá (DP 232,43)

ŻYWOT - GYVENIMAS

Żywot Wszech Ludzi - ißkítur giwâtos neturêio (netikslus vertimas) (DP 161,4-6)

STUDNIA - ŠULINYS

Studnia Wszech Darów Niebieskich - ßûlniu wîfsu dowanu dąguięú. (DP 134,21)

SYMBOLE - SIMBOLIAI

SKARB - LOBIS

Skarb - łôbis (DP 229,20) / Skarb Nasz – łóbis mufu (DP 229,45)

MIŁOŚĆ - MEILĖ

Miłość - méiġe (DP 229,20)

UBŁAGANIE - NUMALDYMAS

Ubłaganie za grzechy nasze - numâldimu vž nûdemes mufu. (DP 229,27-28)

Podsumowanie

Na podstawie analizy onimów w tekście religijnym, jedno- lub wielowyrazowych określeń Chrystusa, można wytypować dwa podstawowe profile w jego obrazie:

Chrystusa jako człowieka i Chrystusa jako Boga.

Profil Ch. jako człowieka jest dominujący, ukazuje go jako osobnika, mieszkającego wśród ludzi (mieszczanina), bliskiego człowiekowi (jego brata, przyjaciela), jednocześnie opiekuna (ojca, stróża i obrońcę), otaczającego człowieka pieczęią duchową (lekarz), zajmującego ważne pozycje w świecie: biskupa, hetmana, króla i sędziego. Uwidaczniają się jego cechy fizyczne: jest on jasny, otoczony blaskiem, w białych szatach; cechy osobowe przybliżają go do ludzi: jest on mężem szlachetnym, dobrym i miłosiernym, czczonym i szanowanym przez ludzi. Mając boskie przyrodzenie (będąc Synem Boga, Mesjaszem i Świętym) utrzymuje ścisłą więź z ojcem – wykonuje jego wolę, jest pośrednikiem między Bogiem a człowiekiem. Jego boskie przeznaczenie jednak ujawnia się w relacjach i działalności dla człowieka, jest on odkupicielem i zbawicielem. Boski profil Chrystusa jest wkomponowany bezpośrednio w jego zachowania i działalność na ziemi, ma związek z jego misją. Te cechy boskie bardziej się ujawniają w deskrypcjach z wyrazami Bóg, Pan i Król, ale wówczas jest to obraz władcy bardzo nietypowy – jest on Bogiem dobrym, kochającym, ale nie surowym, karającym. Funkcje te wynikają z analizy deskrypcji dotyczących Boga Ojca.

Podsumowanie

Należy też sformułować kilka wniosków końcowych dotyczących sposobu tłumaczenia na język litewski teonimów określających Chrystusa w postylli Daukszy.

Tłumaczenie ich jest prawie dosłowne, jednak w odniesieniu do deskrypcji i tytułów można zaryzykować twierdzenie, że odgrywały one nieco mniejszą rolę w tekście kazań Daukszy.

Świadczą o tym cechy następujące:

- zapis wyrazu Pan z zastosowanie skrótu (Viešpats – V.) – mamy więc do czynienia z określoną redukcją nazwy;
- zapis tytułów małą literą (karalius, sūnus) – obraz traci swą podniosłość;
- opuszczenie przymiotników nobilitujących Chrystusa (największy, najmilszy).

Być może wniosek o nieco innej stylistycznej funkcji imienia w postylli Daukszy uzasadnią dalsze badania, na razie możemy go formułować w oparciu o spostrzeżenia J. Lebedysa, który konstatuje mniejszą podniosłość i większą obrazowość, potoczność, którą wniósł Dauksza do stylu Wujka.

Dziękujemy za uwagę

Ačiū už dėmesį

Artykuł został napisany w ramach projektu finansowanego przez LRN, Nr. 09.3.3-LMT-K-712-24-0211, realizowanego w lipcu – sierpniu 2021 roku.